

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ได้รับผลกระทบในโครงการก่อสร้างก๊าซธรรมชาติ Participation Factors of a Community Affected by a Natural Gas Pipeline Project

เสถียร รุจิรวณิช¹ สันต สิริมศรี² และ มาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ³
Satien Rujiravanich, Santhat Searmsri, Manee Chaiteranuwatsiri

and

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการก่อสร้างก๊าซธรรมชาติ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ปกครอง โดยมีพื้นที่ศึกษารวม 5 ตำบลในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาประกอบด้วยข้อมูลการมีส่วนร่วมในช่วงก่อนและช่วงระหว่างการก่อสร้าง

ผลการวิจัยพบว่าประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้เข้าไปมีส่วนร่วมในช่วงก่อนการก่อสร้าง ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ พื้นที่การก่อสร้าง ผลกระทบ และมาตรการต่างๆ ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ การได้รับค่าชดเชย มาตรการในการควบคุม และระบบความปลอดภัยต่อประชาชน ในช่วงระหว่างการก่อสร้าง ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความเสียหายของบ้านเรือนที่เกิดจากการก่อสร้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ การคมนาคม และการใช้ชีวิตประจำวัน ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ การอธิบายผลโดยการอ้างอิงแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการวางแผนดำเนินโครงการก่อสร้างก๊าซธรรมชาติในอนาคต ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

คำสำคัญ: โครงการก่อสร้างก๊าซธรรมชาติ; การมีส่วนร่วมของประชาชน; องค์ประกอบการมีส่วนร่วม

¹ นักศึกษาลัทธิปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Doctoral student, Ph.D. program in Public and Private Management, Graduate School Christian University of Thailand

² ศาสตราจารย์, มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Professor, Public and Private Management, Graduate School Christian University of Thailand

³ รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Associate Professor, Public and Private Management, Graduate School Christian University of Thailand

Abstract

This research is retrospective and employs qualitative research methodology. It aims at studying participation factors of a community affected by a natural gas pipeline project. The studied area includes five tambons in Kangkoi district, Saraburi province. The research methods include in-depth interviews and qualitative data analysis. Key informants include affected members of the community, community leaders, and governors. In addition, content-based information was analyzed prior to and during the construction project.

It was found that those affected by the project involved in pre-construction processes. These include joining meetings in order to learn about updated news on the project, the construction area, impacts, problem-solving measures, benefits to the community, compensation, control and safety measures. During the construction, research focused on how the community participated in solving problems that arose. Including damage to their properties, pollutions, impacts on travel and ~~Pidi~~ **livelihoods**. Factors contributing to the success of the project were also studied. The findings of the research were discussed in relation to various theories. Suggestions were given on how to plan on natural gas pipeline projects in the future, ~~strategic~~ strategies and recommendations for further research.

Keywords: Natural Gas Pipeline Project; Community Participation; Participation Factor

ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

สถานการณ์ด้านพลังงานน้ำมันของโลกที่มีสภาวะผันผวนอย่างต่อเนื่องติดต่อกันเป็นเวลานาน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ทำให้ประเทศต่างๆ มุ่งศึกษาและใช้พลังงานทดแทนแบบใหม่ เพื่อทดแทนการใช้น้ำมัน พลังงานตัวหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ คือก๊าซธรรมชาติ โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติจัดเป็นโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติพบว่า บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (2545) ได้รายงานเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจสังคม ทัศนคติของประชาชนและผู้นำชุมชนบริเวณแนวท่อก๊าซ โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทรน้อย-โรงไฟฟ้าพระนครใต้ ผลการสำรวจพบว่า การก่อสร้างท่อส่งก๊าซนำไปสู่ปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมขึ้น การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาใดๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ไม่ว่าโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวจะส่งผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อท้องถิ่นก็ตาม ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยผลักดันให้โครงการนั้นๆ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้น นับตั้งแต่การศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ การร่วมรับฟังข้อมูล แสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการติดตามตรวจสอบโครงการ (Creighton, 2005: 26-28)

การดำเนินโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติมีทั้งโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ แม้ว่าทุกโครงการจะมีการดำเนินการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายประการซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (2549) ได้ศึกษาสำรวจคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ-สังคม ทัศนคติของประชาชนและผู้นำชุมชนบริเวณแนวทอก๊าซ โครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติวังน้อย-แก่งคอย ผลการสำรวจพบว่าการก่อสร้างทอส่งก๊าซ นำไปสู่ปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ฝุ่นละออง เสียงดังรบกวน ความสั่นสะเทือน ปัญหาการคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ของชุมชน และเกิดผลกระทบต่อสังคม ความกังวลใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความปลอดภัย การเกิดอุบัติเหตุ การจ่ายค่าทดแทนทรัพย์สิน ตลอดจนการสูญเสียหรือการลดลงของรายได้จากการประกอบอาชีพ ผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการศึกษาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับทอส่งก๊าซ จำนวนหลายโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่หรือทำกินอยู่รอบๆ แนวทอส่งก๊าซ ซึ่งมีช่องว่างความรู้ที่ผู้วิจัยต้องการค้นคว้าวิจัยว่า องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติมีอะไรบ้าง โดยเลือกศึกษาเฉพาะโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติวังน้อย-แก่งคอย เนื่องจากพื้นที่ศึกษาดังกล่าวประสบปัญหาในการก่อสร้างมาก อย่างไรก็ตามการก่อสร้างก็ประสบความสำเร็จ การศึกษานี้ได้ดำเนินการในช่วงก่อนและระหว่างก่อสร้างโครงการเท่านั้น โดยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม พ.ศ.2552 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่การดำเนินงานในการวางทอส่งก๊าซธรรมชาติได้สำเร็จลุล่วงลงแล้ว การเลือกกรณีศึกษานี้เป็นไปตามหลักการเลือกกรณีศึกษาในลักษณะของ Extreme Case (Yin, 2003: 40 - 41) ซึ่งกรณีนี้มีลักษณะปัญหารุนแรง แต่สามารถดำเนินการแก้ไขจนดำเนินโครงการได้ ดังนั้นการศึกษาประสบการณ์การมีส่วนร่วมในโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะทำให้ได้องค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติที่ประสบความสำเร็จในการก่อสร้างและเปิดใช้งานแล้ว เพื่อนำองค์ความรู้พื้นฐานที่ได้นำไปเป็นแนวทางในการวางแผนโครงการก่อสร้างทอส่งก๊าซธรรมชาติในพื้นที่อื่นๆ และใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่โครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาศาสตร์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องระหว่างเดือนมีนาคมถึงตุลาคม 2551 เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

นิยามหรือความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาของรัฐเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ และหลายวิธีการ ซึ่งมีความแตกต่างกันไป ทำให้นิยามของการมีส่วนร่วมมีความหลากหลาย ในบางกิจกรรมการพัฒนาที่ไม่ส่งผลกระทบทางลบ หรือส่งผลกระทบน้อยมากต่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจเป็นเพียงการให้ข้อมูลข่าวสารเพียงอย่างเดียว แต่ในกรณีที่กิจกรรมการพัฒนาส่งผลกระทบทางลบต่อประชาชนมากหรือค่อนข้างมาก การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะต้องมีความเข้มข้นมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับกิจกรรมการพัฒนานั้น นิยามหรือความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพอสรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่นำเอาความห่วงกังวลของสาธารณชน ความต้องการ และค่านิยมผนวกเข้าไปกับการดำเนินการตัดสินใจของรัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนจึงเป็นสื่อกลางสองทาง มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยสาธารณชนและส่วนราชการสนับสนุน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, 2553: 8)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ความสนใจ ความต้องการ และคุณค่าของประชาชนได้รับการพิจารณารวมเข้าไปในขั้นตอนการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานภาคเอกชน โดยตั้งบนพื้นฐานของการสื่อสารแบบสองทาง (Creighton, 2005: 7)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการในการทำข้อตกลงร่วมกัน โดยประชาชนเข้าไปร่วมในกระบวนการในการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านโครงการ (Petts, 1999)

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นขั้นตอนต่างๆ ที่ยอมให้สมาชิกในสังคมหรือประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ เพื่อเลือกนโยบายทางเลือกและร่วมในกระบวนการตัดสินใจในบางครั้ง (Tuler and Webler, 2006)

ในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่สนับสนุนคุณภาพของกระบวนการในการตัดสินใจ และอนุญาตให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องหรือผู้อาศัยในพื้นที่แสดงบทบาทในเรื่องที่มีความสนใจได้อย่างเต็มที่ (Gunes and Coskun, 2005)

สำหรับการวิจัยเรื่ององค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน ผู้วิจัยได้ให้นิยามไว้ว่า การมีส่วนร่วมในโครงการหมายถึง กระบวนการที่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล และร่วมดำเนินการ เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่มีความเหมาะสม การลดผลกระทบความขัดแย้ง และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมอาจแสดงออกได้หลายทางดังนี้

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547: 2-17-2-18) กล่าวถึงลักษณะหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 5 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่งเป็นการรับรู้ข่าวสาร ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น รูปแบบที่สองเป็นการปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ รูปแบบที่สามเป็นการประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ รูปแบบที่สี่เป็นการร่วมในการตัดสินใจ เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน รูปแบบที่ห้าเป็นการใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ในเชิงของการป้องกันแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าควรจะได้รับ

ขั้นตอน / กระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน (Creighton, 2005: 25) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทาง ที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ประชาชนไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ถ้าหากว่าเขาไม่ได้มีการรับรู้ข้อมูลอย่างเพียงพอถึงทางเลือกและผลที่ตามมา

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547: 2-16) ได้กล่าวถึงกระบวนการและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การร่วมในการวางแผน คือ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดแนวทางดำเนินการติดตาม ประเมินผลและตัดสินใจ 2) การร่วมในการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากร และการประสานความร่วมมือ 3) การร่วมในการใช้ประโยชน์คือการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การได้รับประโยชน์คือ การแจกจ่ายผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาอย่างยุติธรรม และ 4) การร่วมในการประเมินผลเพื่อประชาชนในชุมชนจะได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อร่วมกันดำเนินการหาทางแก้ไขต่อไป

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547: 2-5) ได้กล่าวถึง การกำหนดเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้รวม 3 ประการ ได้แก่ 1) ต้องมี อิสรภาพ หมายถึงมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ 2) ต้องมีความเสมอภาค โดยประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใด จะต้องมีโอกาสเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคน อื่นๆ 3) ต้องมีความสามารถ ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วม ในกิจกรรมนั้นๆ

แนวคิดนำ (Core Concept) หรือประเด็นหลักของการวิจัย

อาศัยหลักการแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เสนอไว้ ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะการมีส่วนร่วม ขั้นตอน/กระบวนการ ของการมีส่วนร่วม และเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดตาม ภาพที่ 1 การดำเนินโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติจะเริ่มต้นจากการการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ โครงการ การให้ข้อมูลข่าวสารทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจที่ดี และนำไปสู่การมีส่วนร่วม การให้ ข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวนำไปสู่องค์ประกอบการ มีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร

ช่วงก่อนการก่อสร้าง

- ช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสาร
- ข้อมูลข่าวสารและประเด็นหลักเกี่ยวกับโครงการ
- การรับรู้/ความห่วงกังวลต่อสถานการณ์

ช่วงระหว่างการก่อสร้าง

- ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- การแก้ไขผลกระทบ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

ลักษณะการมีส่วนร่วม

- การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสาร
- การประชุมรับฟังความคิดเห็น
- ลักษณะของการใช้กลไกทางกฎหมาย
- การปรึกษาหารือ
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ขั้นตอน/กระบวนการของการมีส่วนร่วม

- การมีส่วนร่วมในการวางแผน
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรม
- การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วม

- ความมีอิสระในการมีส่วนร่วม
- ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3. องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

แหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะ ประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ แหล่งข้อมูลสถาบันการศึกษา ส่วนราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนข้อมูลปฐมภูมิเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตที่อาจเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นจำนวนผู้เข้าร่วมวิจัยจึงขึ้นอยู่กับความอึดตัวของข้อมูลที่จะได้ การตรวจสอบความครบถ้วนหรือความเพียงพอของข้อมูลด้วยวิธีพิจารณาความอึดตัวของข้อมูล การทดสอบด้วยเทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เช่น สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะพิเศษหรือแตกต่างไปจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์แล้ว ทำการสัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกันเพื่อค้นหาว่ามีข้อมูลใหม่หรือไม่ นอกจากนี้ ยังทำการทดสอบร่วมโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ทำวิจัยเชิงคุณภาพมานาน สามารถวิเคราะห์วิจารณ์และตั้งข้อสังเกต สามารถชี้แนะให้ผู้วิจัยเห็นความไม่ครบถ้วนหรือความไม่อึดตัวของข้อมูลได้ ขั้นตอนการวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนทั้งสิ้นรวม 17 ราย ประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 9 ราย ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 6 ราย เจ้าหน้าที่ปกครองส่วนภูมิภาค จำนวน 1 ราย และเจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 ราย ในพื้นที่ศึกษา 5 ตำบลในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ได้แก่ ตำบลชะอม ตำบลท่ามะปราง ตำบลชำผักแพว ตำบลบ้านป่า และตำบลทับกวาง

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยาของโคไลซี (Colaizzi, 1978: 43) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ได้แก่ การจัดกลุ่มความหมายเป็นหัวข้อและหมวดหมู่ หรือนำข้อความหรือประโยคที่สำคัญมากำหนดความหมายแต่ละประโยค การจัดกลุ่มข้อความตามลักษณะที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน จัดกลุ่มให้เป็นประเด็นหลัก และนำหัวข้อทั้งหมดย้อนไปตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น เพื่อตรวจสอบความตรงของข้อมูลอีกครั้ง การอธิบายความหมายของประเด็นหลักที่ได้จากปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างละเอียดครบถ้วน การนำคำอธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดไปรวมกัน และสังเคราะห์เป็นประโยคที่เป็นโครงสร้างที่มีสาระสำคัญของปรากฏการณ์ เพื่อสรุปปรากฏการณ์จริงภายใต้การศึกษา ก่อนสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติได้ค้นพบประเด็นต่างๆ ดังนี้ การมีส่วนร่วมช่วงก่อนการก่อสร้าง การสื่อสารสองทางสามารถแสดงได้ ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วม และในขั้นตอน/กระบวนการการมีส่วนร่วม รวมทั้งเงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วม ซึ่งเมื่อรวมองค์ประกอบทางด้านลักษณะการมีส่วนร่วมและขั้นตอน/กระบวนการการมีส่วนร่วม แล้วจะทำให้เกิดภาพรวมองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติในช่วงก่อนการก่อสร้าง และช่วงระหว่าง การก่อสร้าง การวิจัยพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ดำเนินโครงการ หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนที่ได้รับผลกระทบเกิดการสื่อสารสองทางในการรับรู้ข่าวสารโครงการ และเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จในช่วงก่อนการก่อสร้าง และช่วงระหว่าง การก่อสร้าง

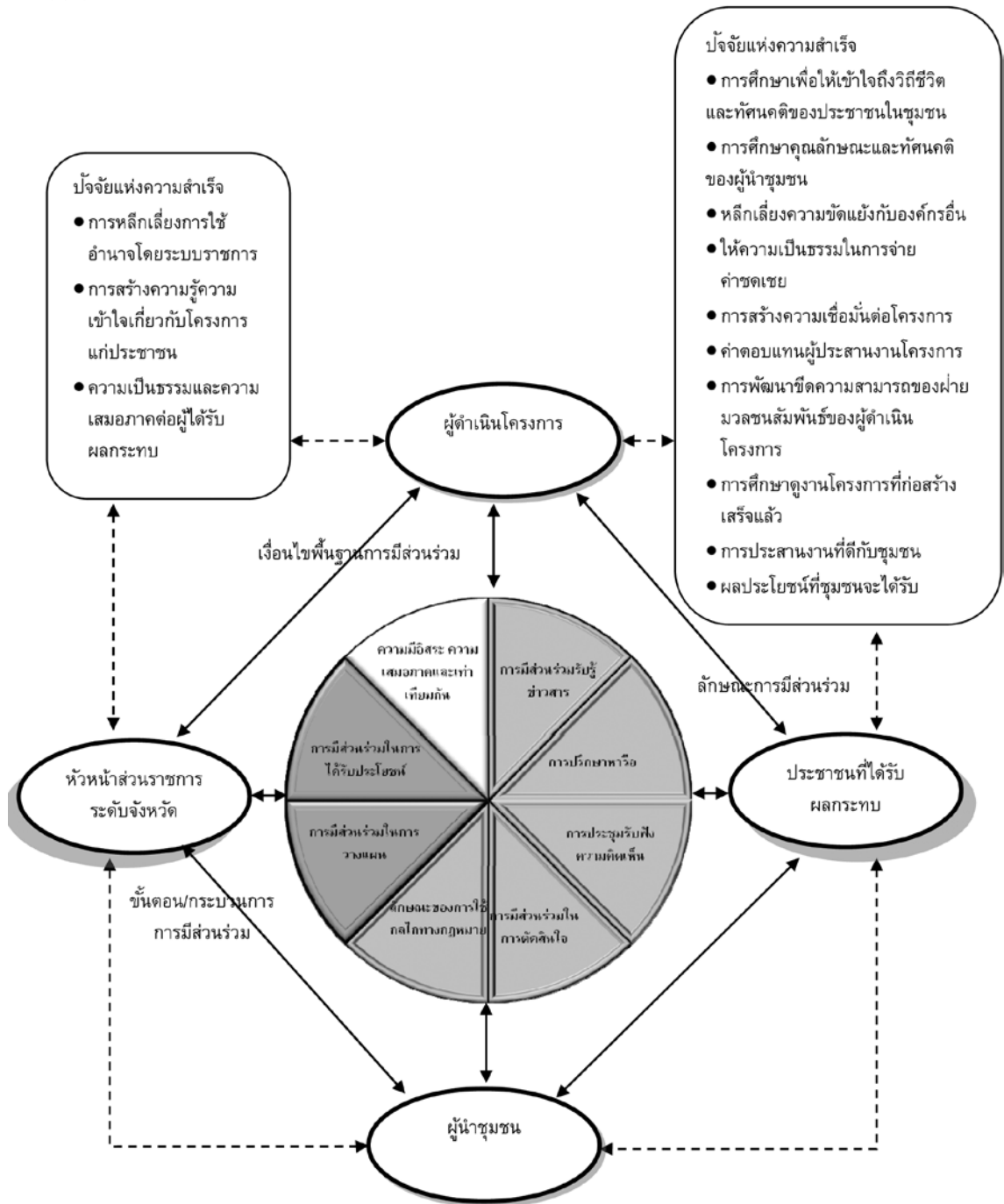
ปัจจัยแห่งความสำเร็จของผู้ดำเนินโครงการในช่วงก่อนการก่อสร้าง ประกอบด้วย การศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิตและทัศนคติของประชาชนในชุมชน การศึกษาคุณลักษณะและทัศนคติของผู้นำชุมชน หลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับองค์กรอื่น ให้ความสำคัญใน การจ่ายค่าชดเชย การสร้างความเชื่อมั่นต่อโครงการ ค่าตอบแทนผู้ประสานงานโครงการ การพัฒนาขีดความสามารถของฝ่ายมวลชนสัมพันธ์ของผู้ดำเนินโครงการ การศึกษาฐานโครงการที่ก่อสร้างเสร็จแล้ว การประสานงานที่ดีกับชุมชนและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ

สำหรับการมีส่วนร่วมช่วงระหว่าง การก่อสร้าง ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ ประกอบด้วย ความสำเร็จในการแก้ไขผลกระทบ ค่าตอบแทนผู้ประสานงานโครงการ ความเป็นธรรมในการจ่ายค่าชดเชย ผู้นำชุมชน การพัฒนาขีดความสามารถของฝ่ายมวลชนสัมพันธ์ของผู้ดำเนินโครงการ การประสานงานที่ดีกับชุมชน และการดูแลเอาใจใส่ประชาชนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยแห่งความสำเร็จร่วมของโครงการ ทั้งในช่วงก่อนและช่วงระหว่าง การก่อสร้าง ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจโดยระบบราชการ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการแก่ประชาชน ความเป็นธรรมและความเสมอภาคต่อผู้ได้รับผลกระทบ

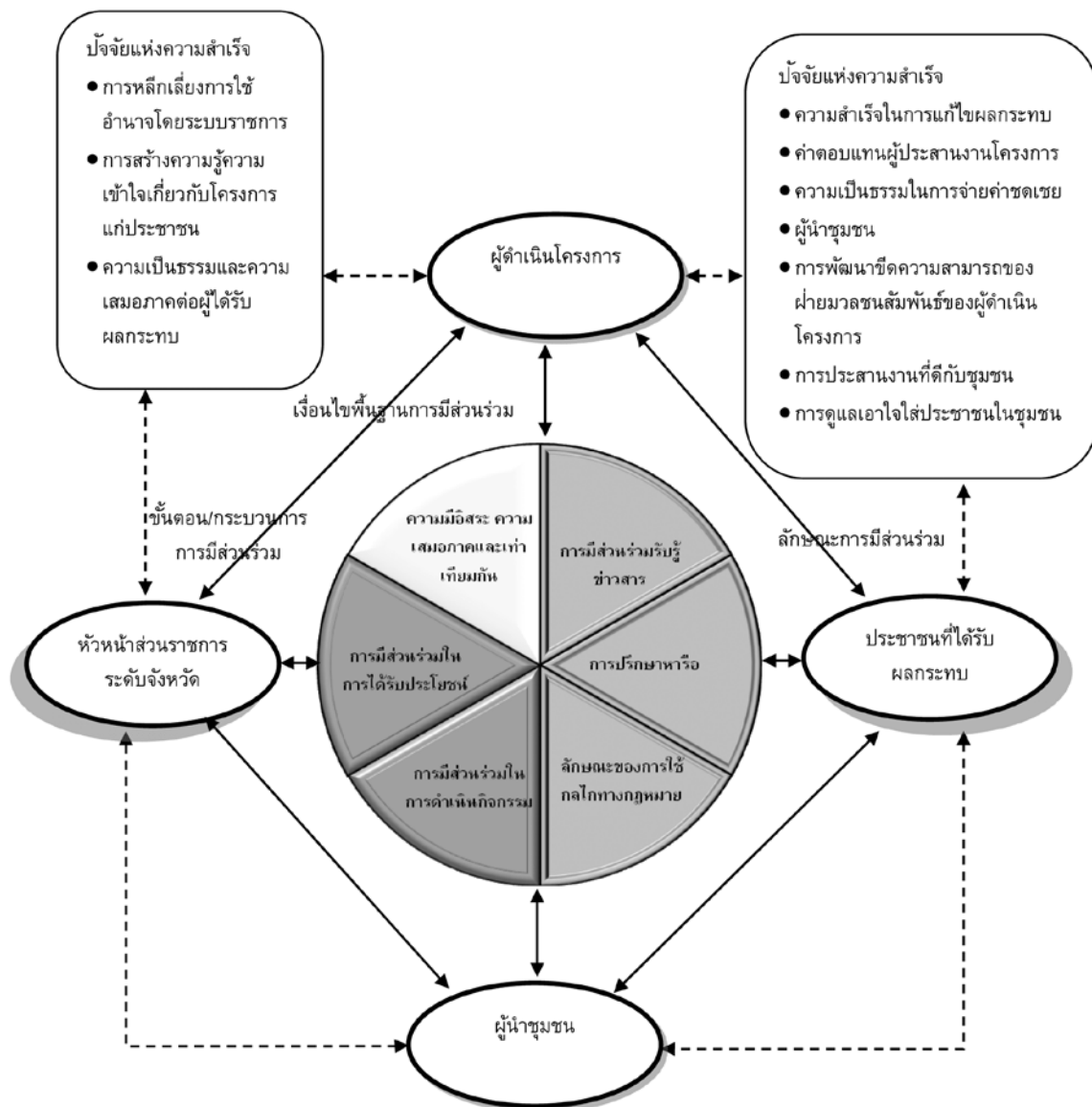
องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติมีบางส่วนที่เหมือนกันและบางส่วนที่แตกต่างกัน ทั้งในช่วงก่อนการก่อสร้างและช่วงระหว่าง การก่อสร้าง องค์ประกอบการมีส่วนร่วมที่มีเหมือนกันมีจำนวนทั้งหมดรวม 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วยลักษณะการมีส่วนร่วม 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ ลักษณะของการใช้กลไกทางกฎหมาย ขั้นตอน/กระบวนการการมีส่วนร่วม 1 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ และเงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมมีเหมือนกันอีก 1 องค์ประกอบ ความแตกต่างของจำนวนองค์ประกอบในแต่ละช่วงเวลาของการดำเนินโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาตินั้นเป็นเพราะว่า ในช่วงก่อนการก่อสร้างลักษณะการมีส่วนร่วมจะมีครบรวม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมร่วมในการตัดสินใจ และลักษณะของการใช้กลไกทางกฎหมาย ส่วนในช่วงระหว่าง

การก่อสร้างจะไม่มีองค์ประกอบทางด้านการประชุมรับฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งนี้ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวได้ผ่านพ้นขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนไปแล้ว ผู้ดำเนินโครงการจึงไม่ได้จัดให้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเหมือนช่วงก่อนการก่อสร้าง และในระหว่างการก่อสร้างก็ได้ผ่านขั้นตอนของลักษณะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบไปแล้ว จึงไม่มีลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าว ในส่วนของขั้นตอน/กระบวนการการมีส่วนร่วมจะมีเพียงการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ที่เหมือนกันทั้งในช่วงก่อนการก่อสร้างและในระหว่างการก่อสร้าง ทั้งนี้ ในช่วงระหว่างการก่อสร้าง ผู้ดำเนินโครงการได้ให้ความช่วยเหลือสังคมซึ่งเป็นความช่วยเหลือต่อเนื่องจากระยะช่วงก่อนการก่อสร้าง ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผนนั้นจะมีเฉพาะช่วงก่อนการก่อสร้าง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างการก่อสร้างโครงการ เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบการมีส่วนร่วมทั้งในช่วงก่อนการก่อสร้างและช่วงระหว่างการก่อสร้าง

ผลจากการวิจัยสามารถนำมาจัดทำเป็นรูปแบบองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในช่วงก่อนและช่วงระหว่างการก่อสร้าง ตามภาพที่ 2 และ 3 ตามลำดับ ภาพดังกล่าวแสดงรูปแบบองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในโครงการท่องเที่ยวธรรมชาติ วงกลมใหญ่ตรงกลางจะเป็นองค์ประกอบการมีส่วนร่วมซึ่งได้รับแรงผลักดันจากการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการสื่อสารสองทางจากผู้ดำเนินโครงการ (วงรีด้านบนของวงกลมใหญ่) และจากหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ให้การสนับสนุน (วงรีด้านซ้ายของวงกลมใหญ่) องค์ประกอบการมีส่วนร่วมดังกล่าวสามารถสื่อสารทั้งไปและกลับได้ ระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ (วงรีด้านขวาของวงกลมใหญ่) และผู้นำชุมชน (วงรีด้านล่างของวงกลมใหญ่)

ภาพที่ 2 รูปแบบองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน
 ที่ได้รับผลกระทบในช่วงก่อนการก่อสร้าง

ภาพที่ 3 รูปแบบองค์ประกอบความร่วมมือของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในช่วงระหว่างการก่อสร้าง

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลองค์ประกอบการมีส่วนร่วมได้ทำการอภิปรายผล ทั้งช่วงก่อนการก่อสร้าง และช่วงระหว่างการก่อสร้างโครงการ โดยทำการฉายภาพแต่ละประเด็นปัญหา แนวทางในการแก้ปัญหา และทำการวิเคราะห์และอภิปรายผล โดยอ้างอิงแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ลักษณะการมีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะแรกของการดำเนินโครงการนั้น การให้ข้อมูลข่าวสารโครงการเพียงฝ่ายเดียวถึงแม้จะมีการเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นได้ แต่การตีความ “การมีส่วนร่วม” ของผู้ดำเนินโครงการ และของฝ่ายราชการ รวมทั้งจังหวัดไม่ตรงกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ การวิจัยในช่วงแรกนี้สอดคล้องกับ Creighton (2005) ที่กล่าวไว้ว่า การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาใดๆ ความเกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ไม่ว่าโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวจะส่งผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อท้องถิ่นก็ตาม ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยผลักดันให้โครงการนั้นๆ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้นนับตั้งแต่การศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ การร่วมรับฟังข้อมูล แสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการติดตามตรวจสอบโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงแรกของการดำเนินโครงการ การประชาสัมพันธ์โครงการเพียงอย่างเดียวโดยที่ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการก่อให้เกิดปัญหาและการไม่ยอมรับโครงการ

นอกจากนี้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นได้พบความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนให้ความมั่นใจได้ว่าเรื่องต่างๆ ได้รับการพิจารณาอย่างครบถ้วน สมบูรณ์นับแต่ขอบเขตของปัญหาจนถึงข้อสรุปในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ยังใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่กระบวนการในการตัดสินใจอย่างยั่งยืน (Petkova et al., 2002: 384)

กระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้มีศักยภาพในการช่วยให้การตัดสินใจเกิดประสิทธิผลในเชิงคุณภาพ และช่วยพัฒนาความรู้ทั้งในเชิงลึกและในด้านคุณภาพ โดยการให้โอกาสผู้มีส่วนร่วมทุกคน ในการประสานความร่วมมือและพัฒนาแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน อย่างสร้างสรรค์ (McGurk, 2003: 175)

ขั้นตอน/กระบวนการของการมีส่วนร่วม

การอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอน/กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ของชุมชนได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผน

การมีส่วนร่วมในการวางแผนของผู้ได้รับผลกระทบสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าประชาชนผู้เกี่ยวข้องสามารถชี้ให้เห็นประเด็นหรือสมมติฐานที่ซ่อนเร้นอยู่ ซึ่งอาจเป็นแนวทางนำไปสู่ข้อสรุปที่มีประสิทธิภาพ โดยช่วยให้สามารถค้นพบข้อผิดพลาด พร้อมทั้งให้ความรู้และประสบการณ์เฉพาะเรื่องในระดับท้องถิ่นที่มีคุณค่า นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันและให้คำแนะนำในการนำผลการตัดสินใจไปดำเนินการ (Beierle and Konisky, 2000) การมีส่วนร่วมจะช่วยสนับสนุนตั้งแต่การวางแผนหรือนโยบายและการดำเนินโครงการ และยังเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งในขั้นตอนของการวางแผนและการดำเนินโครงการ (Roberts, 1995)

การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

ผู้ดำเนินโครงการได้ให้ความช่วยเหลือสังคมโดยได้จัดสรรงบประมาณต่างๆ ให้แก่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับ Szentendre (1996: 128-130) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมมีอยู่ 4 ขั้นตอนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในช่วงระหว่างการก่อสร้างโครงการ ซึ่งการก่อสร้างได้เกิดผลกระทบต่อประชาชน เช่น ผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ผลกระทบที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งปลูกสร้าง ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การที่ผู้ได้รับผลกระทบเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ นั้นสอดคล้องกับทวิงส์ ศรีบุรี (2539: 183) ที่กล่าวว่า "การมีส่วนร่วม" หมายถึงการเปิดโอกาสให้หน่วยงานของภาครัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรเอกชน กลุ่มประชาชน หรือประชาชน ให้มีโอกาสรับรู้ข่าวสาร รับฟัง และร่วมแสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่างๆ ต่อการเตรียมการของโครงการ หรือการดำเนินกิจการที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ หากผู้ดำเนินโครงการได้ละเลยต่อการมีส่วนร่วมและขาดการวางแผน ตลอดจนการประสานงานการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม อาจก่อให้เกิดผลกระทบตามมาเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะการปฏิบัติและ/หรือข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา 2 ด้าน คือ ข้อเสนอแนะที่มีต่อการดำเนินโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานนานาชาติในอนาคต และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการดำเนินโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานนานาชาติในอนาคต

- ผู้ดำเนินโครงการควรมีแผนงานที่ชัดเจนในการเจรจากับผู้ได้รับผลกระทบ ในเรื่องการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้ต้องถูกรอนสิทธิที่ดิน เพื่อเพิ่มความมั่นใจและลดความแตกแยกจากการที่ได้รับค่าชดเชยที่เหลื่อมล้ำกัน
- ผู้ดำเนินโครงการควรแสดงความโปร่งใสในการให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยให้สิทธิประชาชนคิด และประสานประโยชน์ให้กับประชาชนด้วย

- ผู้ดำเนินโครงการควรมีมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อสุขภาพ และการประเมินผลโครงการต่อสังคมชาติหลังเสร็จสิ้นโครงการแล้ว
- ประชาชนในชุมชนควรเข้าไปอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการ และมีคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้นำชุมชนเข้าไปประชุมร่วมวางแผน และติดตามประเมินผลด้วย
- ผู้ดำเนินโครงการควรให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนซึ่งรวมถึงผู้นำชุมชนตามธรรมชาติด้วย ซึ่งหลายๆ คนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน
- ผู้ดำเนินโครงการควรให้ความสำคัญและความเป็นธรรมกับผู้ได้รับผลกระทบทุกฝ่าย ไม่เลือกปฏิบัติหรือการปฏิบัติมีสองมาตรฐานในเวลาเดียวกัน การแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยความรวดเร็ว ทันเวลา รวมทั้งการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมกับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นลุกลามจนเกิดการสร้างเครือข่ายเป็นระบบใหญ่ ซึ่งจะทำให้ยากต่อการเจรจาตกลงกัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดสำหรับการวิจัยองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้สำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- ช่วงเวลาของการศึกษา ผลกระทบหลังโครงการวางท่อส่งก๊าซธรรมชาติสิ้นสุดลงแล้วเป็นอย่างไร โดยเฉพาะผลกระทบด้านสุขภาพ (Health impact assessment) ของประชาชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น และชุมชนใกล้เคียง
- รูปแบบการศึกษา (Study design) เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จึงควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะการศึกษาอุบัติการณ์ของปัญหาแบบติดตามไปข้างหน้า (Prospective study หรือ Cohort study)
- การวิเคราะห์องค์ประกอบของแนวคิดการมีส่วนร่วม ควรศึกษาวิเคราะห์โดยใช้สถิติอ้างอิงเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ สถิติวิเคราะห์ปัจจัย (Factor analysis) เพื่อเป็นการสอบทานและเพิ่มข้อความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบย่อยของการมีส่วนร่วม
- ขอบเขตการวิจัยและพื้นที่ศึกษา ควรนำแนวทางการศึกษาลักษณะนี้ไปใช้ในการศึกษาเชิงประเมินผล (Evaluative research) สำหรับโครงการลักษณะหรือประเภทอื่นๆ ที่มีเป้าหมายเดียวกันคือ การพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ทวิวงศ์ ศรีบุรี. 2539. การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท มายด์พับลิชชิง จำกัด.
- บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). 2545. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสำรวจด้านคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจสังคม ทศนคติของประชาชนและผู้นำชุมชน บริเวณแนวท่อก๊าซโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทรน้อย – โรงไฟฟ้าพระนครใต้. กรุงเทพมหานคร.
- บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน). 2549. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสำรวจด้านคุณภาพชีวิต

**เศรษฐกิจสังคม ทศนคติของประชาชนและผู้นำชุมชน บริเวณแนวท่อก๊าซโครงการ
ท่อส่งก๊าซธรรมชาติ วังน้อย – แก่งคอย.** กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. 2553. **ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547. **โครงการศึกษารูปแบบ
การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Beierle, T. C. and Konisky, D. M. 2000. "Values, conflict, and trust in participatory environmental planning." *Journal of Policy Analysis and Management*. 19(4): 587-602

Colaizzi, P. F. 1978. Psychological research as the phenomenologist views it. In R. Vaile and M. King (Eds.). *Existential phenomenological alternative for Psychology*. New York: Oxford University Press.

Creighton, J. L. 2005. *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement*. San Francisco, Jossey Bass.

Gunes, Y. and Coskun, A. 2005. Legal Structure of Public Participation in Environmental Issues in Turkey. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*. 7(3): 543-568.

McGurk, B. C. 2003. *Public Involvement in Forest Management and Planning in Manitoba: The Role of Stakeholder Advisory Committees (SACs)*. Natural Resources Institute. Winnipeg, Manitoba: University of Manitoba.

Petts, J. 1999. Public Participation and Environmental Impact Assessment. In J. Petts (Ed.). *Handbook of Environmental Impact Assessment* (pp. 145-173). Oxford: Blackwell Science.

Petkova, E., Maurer, C., Henninger, F., Irwin, J., Coyle and Hoff, G. 2002. *Closing the Gap: Information, Participation, and Justice in Decision-Making for the Environment*. Washington, D.C.: World Resource Institute.

Roberts, R. 1995. Public Involvement from Consultation to Participation. In F. Vanclay and D. A. Bronstein (Eds.). *Environmental and Social Impact Assessment* (pp. 221-245). New York: John Wiley and Son.

Szentendre. 1996. Homepage. *Awakening Participatory: Principles of Public Participation*. Retrieved March 11, 2009 from <http://www.rec.org/REC/Publications/PPTTraining/cover.html>

Tuler, S. and Webler, T. 2006. Popular Participation in Watershed Management Planning: Views on Process from People in the Field. *Human Ecology Review* 8(2): 29-39.

Yin, R. K. 2003. *Case Study Research Design and Methods*. London: Sage Publications.